

Kansaneläkelaitos / Etuuspalvelujen lakiyksikkö
Eläkeryhmä
Jenni Kommio

25.4.2019

Kela 25/010/2019

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 19.3.2019 STM/94/2019

Kansaneläkelaitoksen lausunto yrittäjän työeläketurvan kehittämistä selvittäneen työryhmän raportista

Lausuntopyynnön kohteena olevassa raportissa on selvitetty yrittäjän työeläketurvan kehittämistarpeita. Raportissa on kuvattu ratkaisuvaihtoehtoja alivakuuttamiseen ja työtulon määrittämiseen liittyvien ongelmien ja kehittämistarpeiden osalta sekä selvitetty YEL-vakuuttamisen joustavoittamista pienimuotoista ja satunnaista yritystoimintaa harjoittaville. Työryhmä on laatinut useita ehdotuksia tavoitteiden saavuttamiseksi. Keskeisimpiä ehdotuksia ovat muun muassa YEL-työtulon täsmällisempi määrittely ja taso laissa sekä tason tarkistaminen määräajoin. Raportin mukaan YEL-eläkkeen kartuttaminen nykyisin YEL-vakuuttamisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävistä ansiotuloista voitaisiin mahdollistaa ns. tilapäisen työnantajan vakuutusta muistuttavalla vapaaehtoisella vakuutustekniikalla. Lisäksi vakuutusten tarjonnassa noudatettavasta tiedonantovelvollisuudesta tulisi säätää laissa ja viestintää sekä työeläkeotetta olisi kehitettävä. Samalla tulisi selvittää myös muutostarpeet YEL-hoitokuluosaan.

Työryhmän arvion mukaan ehdotukset vaikuttavat alivakuuttamista vähentävästi siten, että suurimmassa osassa YEL-vakuutuksista työtulon taso saadaan arvioitua tai tarkastettua tasolle, jolla varmistetaan yrittäjälle työuran aikaiseen tulotasoon nähden riittävän työeläketurvan karttuminen ja siten kohtuullisen toimeentulon tason säilyminen eläkkeellä. Riittävän eläkevakuuttamisen varmistaminen turvaa aiempaa paremmin eläkkeenaikaisen toimeentulon lisäksi yrittäjän työuran aikaisen sosiaaliturvan tasoa, koska monien sosiaaliturvaetuuksien taso määritellään YEL-työtulon perusteella. Ehdotettujen muutosten arvioidaan vaikuttavan julkiseen talouteen pitkällä aikavälillä verorahoitteen sosiaaliturvan kuten kansaneläkkeen, takuueläkkeen, asumistuen ja toimeentulotuen menojen vähenemisen kautta sekä valtion YEL:n suhteellisen rahoitusosuuden kasvun hillitsemisen kautta.

Kansaneläkelaitos (Kela) pitää työryhmän tavoitteita pääosin kannatettavina. Kuten raportissa on todettu alivakuuttamisen torjuminen ja yrittäjien työeläketurvan parempi kattavuus todennäköisesti vähentäisivät tarvetta kansaneläkkeen ja takuueläkkeen käyttöön. Lisäksi raportissa ehdotetuilla YEL-työtuloa koskevilla uudistuksilla olisi vaikutuksia myös yrittäjän työuran aikaisen sosiaaliturvan tasoon.

YEL-työtulo vaikuttaa useisiin Kelan maksamiin sosiaalietuuksiin ja niiden määriin. Ongelmallisempia ovat tilanteet, joissa YEL-vähimmäistyötuloa ei ole, koska etuudensaaja ei ole vakuuttamisvelvollinen tai on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa. Esimerkiksi yleisessä asumistuessa asumistukeen vaikuttavana tulona otetaan huomioon pääsääntöisesti yrittäjän YEL-työtulo. Yrittäjien, joilla ei ole YEL-vakuuttamisvelvollisuutta tai -vakuutusta, tuloksi arvioidaan starttirahan määrä, vähimmäistulo tai oman arvion mukainen tulo. Eläkkeensaajan asumistuessa säännös on hieman erilainen ja yrittäjän tulona otetaan huomioon ensisijaisesti yrittäjän eläkelain perusteella vahvistettu työtulo (YEL-työtulo). Jos yrittäjällä ei kuitenkaan ole vahvistettua työtuloa, koska hän ei ole vakuuttamisvelvollinen tai hän on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa, tuloksi arvioidaan tuensaajan oman arvion mukainen tulo. Jos oman arvion mukaista tuloa ei saada, otetaan tuloksi YEL-vähimmäistulo tai starttiraha.

Leskeneläkkeen täydennysmäärää laskettaessa YEL-vakuutetun tulona otetaan huomioon YEL-työtulo. Jos yrittäjä ei ole YEL-vakuuttamisvelvollinen, tuloksi arvioidaan oman arvion mukainen tulo. Jos oman arvion mukaista tuloa ei saada, otetaan tuloksi YEL-vähimmäistulo tai starttiraha. Työkyvyttömyyseläke jätetään lepäämään, jos yrittäjän tulot kuukaudessa ylittävät laissa säädetyn ansaintarajan. YEL-vakuutetun yrittäjän tuloina otetaan huomioon YEL-työtulo. Jos toimintaa ei ole vakuutettu, huomioidaan yrityksestä nostetun palkan määrä tai tosiasialliset tulot yrityksestä verottajan hyväksymillä vähennyksillä vähennettyinä tai elinkeinotoiminnan ansiotulo edellyttäen, että eläkkeensaaja työskentelee.

SV-tulouudistuksen myötä yrittäjän päivärahaetus (sairauspäiväraha, osasairauspäiväraha, vanhempainpäivärahat, erityishoitoraha, tartuntatautipäiväraha, luovutuspäiväraha ja myös Kelan kuntoutuslain mukainen kuntoutusraha) määräytyy jatkossa vahvistetun YEL- tai MYEL-työtulon perusteella. Vuosituloon, jonka perusteella yrittäjän päivärahaetus määräytyy, ei siis jatkossa oteta mukaan esimerkiksi yrittäjän ansiotuloa elinkeinotoiminnasta tai palkkatuloa omasta yrityksestä.

Yrittäjän työuran aikainen sosiaaliturvan taso saataisiin paremmin vastaamaan yrittäjän todellista taloudellista tilannetta, jos YEL-työtulo määritettäisiin täsmällisemmin yrittäjän todellisten tulojen perusteella. Toisaalta siinä missä ehdotetut uudistukset mahdollisesti vähentäisivät kansaneläkkeen, takuueläkkeen ja asumistukien käyttöä, päivärahaetuuksien menot vastaavasti lisääntyisivät.

Raportissa työryhmä esittää, että YEL-eläkkeen kartuttaminen nykyisin YEL-vakuutuksen ulkopuolelle jäävistä ansiotuloista mahdollistettaisiin ns. tilapäisen työnantajan vakuutusta muistuttavalla vakuuttamistekniikalla. Tässä vapaaehtoisuuteen perustuvassa vakuutuksessa ei vahvistettaisi

YEL-työtuloa. Raportin mukaan vakuuttamismallin tarkemmat rajaukset ja toimeenpanoon liittyvät asiat selvitettäisiin jatkovalmistelussa, samoin kuin oikeusvaikutukset muuhun sosiaaliturvaan. Koska yrittäjän tulot ja YEL-vakuuttaminen vaikuttavat tiettyjen Kelan maksamien etuuksien määrään, Kela pitää tärkeänä, että edellä mainitun mallin vaikutukset Kelan maksamiin etuuksiin selvitetään.

Lisäksi kansainvälinen näkökulma olisi hyvä huomioida tarkemmin jatkovalmistelussa. Luvussa 3 on kuvattu eräiden muiden maiden YEL-järjestelmiä, mutta muuten raportissa ei ole huomioitu yrittäjiin ja yrittäjyyteen liittyvää kansainvälistä näkökulmaa.

Anne Neimala

etuusjohtaja

Regina Ollila

osaamiskeskuksen päällikkö

